

že i po smrti budou k sobě tíhnout gravitací lásky nebo i gravitací křivdy a viny, dokud se nenaplní rovnováha spravedlnosti.

Je řečeno kdesi v Starém Zákoně, že potomci budou trpět za hříchy svých rodičů do kolikátého kolena. I když nebereme tato slova v jejich strohé přísnosti - nežijeme přece od Vykoupení pod zákonem, nýbrž jako synové a dědicové boží - cítíme, že jejich platnost docela nepominula. Což nepřijímáme od rodičů své tělo s jejich fyzickou podobou i s jejich nemocemi a náklonnostmi? Což víme, není-li nám takto dávána příležitost trpět pro ně za něco, co si oni sami už odtrpět nemohou, a nekoná se tedy tím způsobem na nás spíše dílo milosrdenství než chladné spravedlnosti nebo dokonce msty? Ale i spravedlnosti se v těchto souvislostech často rozumí líp, než uvažujeme-li o ní u každého člověka zvlášť, beze vztahu k jeho bližním, k jeho předkům i potomkům. V tomto smyslu bychom mohli mluvit o onom několikerém já v našem vědomí, o kterém jsme se zmínili před chvílkou, neboť v něm vskutku potkáváme tváře, slyšíme hlasy a prožíváme osudy, které nejsou zcela naše nebo jenom naše, ale jsou s námi tajemným způsobem spřízněny, ukazují nám naši podobu ze strany nám neznámé, lomí náš osud jakousi tajemnou hranou v několik rovin, dávají nám zahlédnout nás samy v souvislosti s jinými životy a osudy, z daleké perspektivy, která opravuje klamy naší krátkozrakosti, naší marnivosti a našeho sobectví.

Pro básníka a romanopisce může být představa o obcování svatých nad jiné plodná. Zalidňuje vrchovatě jeho básnický vesmír, poskytuje mu možnost dramatických konfliktů a bohatého tkaniva dějového, ukazuje mu zevnitř lidské osudy v jejich nejtajnějších štěpeních a souvislostech, strhuje pro něho do značné míry iluzi času, shrnuje pro něho do přítomného okamžiku věci minulé i budoucí. Dály-li se v literatuře různé pokusy vidět a podávat dění v jeho mnohonásobné složitosti a simultánnosti, nechat je probíhat v několika rovinách nad sebou a vedle sebe, nikde pro to nebylo věcnějšího předpokladu a hlubšího opodstatnění jako právě tady, na této dogmatické půdě. Nenarodil se ještě básník a umělec tak nadaný, aby dovedl vytěžit a básnicky vyjádřit všechno, k čemu mu skýtá látku svět duchovních realit. Výtvořily Proustovy a Joyceovy by se vedle toho jevily tragickými torzy.

Nejsme sami pod touto oblohou. Máme před sebou dlouhou